

SPRÅK *nytt*

UTGITT AV NORSK SPRÅKRÅD

30. årgang 1/2002

Lovfest at «undervisningsspråket er til vanleg norsk»!

Skal norske medisinstudentar i Noreg drøfte barnesjukdomar med norske forelesarar på engelsk? Tja, korfor ikkje? Det blir no prøvd ut på Medisinsk fakultet i Oslo. Kan dei lære *god* engelsk av det, er jo det eit godt formål. Sit dei saman med utalandske studentar for å jamføre erfaringar frå fleire land, kan dei også lære faget betre. Jamføring er ein effektiv læringsmetode, og internasjonaliseringa kan lette ein slik innfallsvinkel.

Å lære å meistre andre språk er verdi-fullt. Men det er ikkje opplagt at eit «rolle-spel» der nordmenn spelar på engelsk, held fullgod kvalitet – verken språkleg eller fagleg. Ein underviser best på morsmålet, og ein lærer mest effektivt på morsmålet. Internasjonaliseringa bør ikkje fasinere oss slik at vi forvekslar engelsk automatisk med kvalitet. Da er vi blitt Erasmus Montanus-ar.

Vi bør no greie å lage ein gaid for korleis høgare undervisning kan bli fleirspråkleg der det gjer godt. Prøveprosjektet i Oslo med eit semester på engelsk er spennande, men ikkje overtydande pedagogisk. Kwart kurs krev sitt eige resonnement, alt etter målsetjing og målgruppe. I mange kurs senkar ein det faglege nivået dersom ein «internasjonaliserer» dei og tek inn utalandske studentar utan all den gratiskunnskapen nordmenn har. I andre kurs kan ein vinne så mye fagleg ved å drive internasjonal jamføring at *det* veg meir enn pedagogiske ulemper. I slike

sektorar av undervisninga har ein nettopp bruk for eit fremmensspråk.

Er motivet med eit kurs at ein skal lære engelsk i tillegg til faget, bør ein ta *det* så alvorleg at ein dreg inn språkkunne slik at vi ikkje berre aukar sjølvtilitta utan å betre ein haltande engelsk. Innafor mange fag kunne det faktisk vere tenleg med gode fremmensspråkkunnskapar. Men vi må kvalitetssikre både fag og språk.

Dei fleste i høgare utdanning bur seg på ei livsoppgåve der dei skal utføre fag overfor nordmenn. Det låg eit demokratisk ideal bak da ein i si tid avskaffa latin som dominerande universitetsspråk. Det idealet bør gjelde framleis. Derfor må det også framleis stå i universitetslova at «undervisningsspråket er til vanleg norsk» ved norske universitet og høyskolar. Det er ikkje til hinder for målmedveten og målavgrrensa bruk av fremmensspråk.

Ikkje gløym: Mange utalandske studentar vil gjerne ha kurs i norsk og om norsk samfunnsliv. Blir dei lenge i landet, følger dei faktisk også forelesingar på norsk. Bonusen dei skal ha med seg heim frå sitt internasjonaliseringseksperiment, er jo inn-sikt i den norske samfunnsvarianten, likeins som nordmenn bør lære seg noko ekstra når dei tek fagstudium ute. Ved ekte internasjonalisering går impulsane i mange retningar.

INNHALD 1 / 2002

1 Skandinaviske «særbokstaver»	15 Ord fanget i nett
5 Pressestøtte og språkleg mangfald	19 Hjelp, vi har fått <i>mail</i> !
9 Elias Blix og framveksten av det nynorske kyrkjepspråket	25 Nyord i hundre år
12 Årsmøte i Norsk språkråd	28 Nyord
	29 Du spør – vi svarer

Skandinaviske «særbokstaver»

ARNE TORP

I FORRIGE NUMMER så vi hvordan det latinske alfabetet er blitt utvida fra et opprinnelig inventar på 21 bokstaver til i første omgang 23, ved tillegg av de «greske» bokstavene Y og Z, og seinere – i mellomalderen og nyere tid – 26 ved at I er blitt spalta i I og J og V i U, V og W. Vi skal nå se litt nærmere på det som vel de fleste regner for skandinaviske spesialiteter, nemlig Æ/Ä, Ø/Ö og Å. Vi skal dessuten se på hvordan alle de «nye» bokstavene er blitt innpassa i det opprinnelige 21/23-bokstavers latinske alfabetet. Vi begynner da bakfra – med de «skandinaviske» bokstavene.

To av disse – Æ og Ø – har vært i bruk i nordiske språk helt fra mellomalderen, mens både Ä, Ö og Å er kommet til seinere. Grunnen til at vi har fått alle disse tegna, er ganske enkelt den at vi har hatt og stadig vekk har bruk for dem, ettersom skandinaviske språk har hatt ni forskjellige vokaler i talemålet (mot latinens fem) helt fra vi fikk de såkalte omlydsvokalene (*x*, *y*, *ø*) på 700–800-tallet og en runda a-lyd (*â*) fra ca. 1200–1300.

Prinsipper for å skape nye tegn

Reint grafisk er disse nye tegna konstruert ved hjelp av enten

- a) *ligaturer*, dvs. ei sammenbinding av to bokstaver, eller

- b) *diakritiske tegn*, dvs. et spesielt merke plassert over (ev. under) bokstaven.

Vi ser da lett at Æ/æ må være en ligatur, nemlig av A + E/a + e. At akkurat disse to bokstavene er bundet sammen, henger naturlig nok i hop med at lyden *æ* ligger mellom A og E. Tilsvarende gjelder for bokstaven Ē/ē, som bl.a. kan brukes som tegn for *ø* i fransk (f.eks. *œil* = *øye*); den er satt sammen av O + E/o + e, og *ø* ligger også lydlig mellom *o* og *e*. Den samme ligaturen (Ē/ē) ble for øvrig ofte brukt som *ø*-tegn i norrønt. Opphavet til vår moderne Ø – som forekom i denne fasongen alt i mellomalderen – er derimot mer uklart. En islandsk lærd som skreiv om bokstavene på 1100-tallet, mente at *ø*-en var sammensatt av «*e*-ens kvist og *o*-ens ring». Med «*e*-ens kvist» sikter han nok til «tverrstreken» i *e*-en, slik at tegnet i så fall egentlig burde vært *ø*, noe som vanligvis ikke er tilfellet. Dermed er vel denne forklaringa heller ikke riktig, men det er i alle fall skarpt tenkt, som mye annet også i den samme avhandlinga. Verken Æ eller Ē/Ē er for øvrig nordiske oppfinnelser; begge tegna har ofte vært brukt også i latinsk tekst; f.eks. *Caesar* el. *Cæsar*, *proelium* el. *prœlium* (= kamp, slag).

De såkalte tødlene over de svenske tegna Ä og Ö passer det derimot bedre

å kalle diakritiske tegn, ettersom de jo ikke «smelter sammen» med bokstaven de står over. Reint grafisk står de dermed på linje med f.eks. aksenttegn, som vi også bruker av og til på norsk; f.eks. *akutt* (*idé*), *gravis* (*ög* = også) og *cirkumfleks* (*fôr* = mat). Vokaler med og uten aksenttegn regnes imidlertid ikke som forskjellige bokstaver på norsk, trass i at de jo ofte i høy grad påvirker uttalen (jf. *alle* og *allé*).

Historisk sett står de svenske bokstavene imidlertid på linje med ligaturene, for tødlene i Ä og Ö er egentlig en liten gotisk *e* som er plassert ikke *etter*, men *over* A og O. Både Æ/Ä og Ø/Ö er dermed «sammensmeltinger» av henholdsvis A + E og O + E; det er bare den reint grafiske utforminga som er forskjellig.

Både Ä og Ö er for øvrig tyske oppfinnelser, og det samme gjelder faktisk også den siste «svenske» bokstaven, Å, sjøl om den ikke lenger brukes i tysk. På svensk har den derimot vært i kontinuerlig bruk helt fra 1500-tallet. Alle de tre «tyske» bokstavtegna kom til Sverige sammen med boktrykkerkunsten, som jo også er en tysk oppfinnelse. I norsk-dansk skreiv man derimot lenge dobbel A (*aa*), slik man hadde gjort før 1500 også i svensk. Faktisk forholder AA seg også reint grafisk til Å som Æ til Ä og Œ til Ö: Ringen i Å-en er nemlig en liten *a* skrevet *over* en «normal» A, på samme måte som tødlene i Ä og Ö er reduserte *e*-er.

Bokstaven Å ble innført i 1917 i norsk, og først i 1948 i dansk.

Alfabetisering av nye bokstaver

Rekkefølgen av tegna i det latinske

alfabetet er stort sett den samme som i det greske, som igjen har samme rekkefølge som enda eldre semittiske alfabetet. Hvordan denne rekkefølgen er oppstått, er ukjent, men det må tydeligvis ha blitt oppfatta som viktig å beholde den, ettersom den går igjen i alle de gamle søreuropeiske alfabetene. Den eneste som har våga å skille seg ut, er den som skapte runene, som med sin *futhark* til gjengjeld skapte *sin* tradisjonelle rekkefølge, som levde mer eller mindre uforandra så lenge runene var i bruk.

Når det gjelder de utvidelsene av det latinske alfabetet som vi har snakka om ovenfor, er det imidlertid to forskjellige prinsipper som gjør seg gjeldende når en skal plassere inn nye tegn i det eksisterende alfabetet.

a) Endeprinsippet

Det første er det vi kunne kalle *endeprinsippet*. Det vil si at nye tegn rett og slett blir lagt til på slutten. Dette er det normale dersom en tilføyelse blir oppfatta som et helt «nytt» tegn. Som vi har sett, var det dette romerne i si tid gjorde da de tok inn bokstavene Y og Z for å kunne skrive greske ord korrekt. Det samme har vi gjort i Skandinavia med Æ, Ø og Å.

b) Variantprinsippet

Det andre kan vi kalle *variantprinsippet*. Her blir ikke tilføyelsen behandla som et helt nytt tegn, men bare som ei modifisert utgave av en bokstav som fins i alfabetet fra før. Den nye bokstaven havner derfor ikke på slutten av alfabetet, men *sammen med* den bokstaven den er gått ut fra.

Det fins imidlertid også to varianter

av variantprinsippet. En kan enten betrakte det opprinnelige og det modifiserte tegnet som to *forskjellige* bokstaver og gi dem hver sin plass i alfabetet, men da like etter hverandre, med den modifiserte bokstaven sist. Dette er som kjent tilfellet med I/J og U/V/W.

Men en kan også regne de to variantene rett og slett som *samme* bokstaven og ikke skille mellom dem i det hele tatt i alfabetiseringen, sjøl om de betegner ulike lyder. Det siste skjer i praksis bare dersom modifikasjonen kan betraktes som et diakritisk tegn, som aksenter og tødler, aldri dersom de to bokstavene «smelter sammen» til en ligatur. På tysk behandler en tødlerne som reine diakritiske tegn; dvs. at i tyske ordbøker og leksika står altså alle ord som begynner med Ä, på første plass i alfabetet sammen med ord på A, og alle ord på Ö står sammen med ord på O – på *o*-ens vanlige plass – og tilsvarende gjelder også for U og Ü.

Her har vi altså det litt pussige forholdet at Ä og Ö betraktes som egne tegn på svensk og havner bakerst i alfabetet, mens nøyaktig de samme tegna på tysk ikke teller som egne bokstaver i det hele tatt når det gjelder alfabetisering. Dette er viktig å være klar over når en skal finne ord i alfabetiske oppstillinger på tysk og svensk.

Nordiske språk – islandsk

Vi trenger forresten ikke gå til tysk for å bli alfabetisk forvirra – det holder lenge med nordiske språk. Islandsk (og færøysk) har som kjent en god del bokstavtegn som ikke brukes på skandinaviske språk: For det første kan de fleste vokalene opptre både med og uten (akutt) aksent over; f.eks. islandsk

sal/sál, hol/hól, som både uttales forskjellig og betyr helt forskjellige ting. Aksenttegn over en vokal betydde i norrønt at den var lang, men i moderne islandsk står aksentene for ulik lyd-kvalitet; *sál* og *hól* uttales f.eks. med diftong (*saol, hãol*). Likevel har aksentene inntil nylig ikke betydd noe som helst for alfabetiseringen – ord på Á stod fremst i alfabetet sammen med ord på A, ord på Ó stod sammen med ord på O osv. – med andre ord det «tyske» prinsippet, der en heller ikke skiller mellom A og Ä, O og Ö og U og Ü. På tilsvarende måte har den islandske bokstaven «D» pleid å stå sammen med «d». Men i løpet av de siste ti-tjue åra har islendingene gått over til å behandle vokaler uten og med aksent + «d» og «D» på samme måte som man ellers i Europa for lengst har valgt å skille mellom I og J og mellom U, V og W (jf. ovenfor), med andre ord å sette den «modifiserte» bokstaven inn etter den «normale». Derimot blir Þ, tegnet for th-lyden i islandsk, plassert på slutten av alfabetet – etter Z, men foran Æ og Ö, som er de to siste bokstavene i det islandske alfabetet.

Skandinavisk alfabetforvirring – Danmark/Norge mot Sverige

Nå er det jo ikke så mange som gir seg i kast med islandsk, men dansk og svensk har nok de fleste et atskillig nærmere forhold til. Dansk er det som vanlig ikke noe problem med i skrift (da er det som kjent verre med talemålet) – moderne dansk har nøyaktig samme rekkefølgen på de tre siste bokstavene som norsk, nemlig Æ – Ø – Å. Svensk har derimot Å – Ä – Ö!

Så kan en jo lure på hvorfor man

har valgt en annen rekkefølge i Sverige enn i de to nabolanda. Det som er likt i alle tre språka, nemlig at Æ/Ǽ kommer foran Ø/Ö, har nok sammenheng med at A kommer foran O i alfabetet, og da bør også «modifisert» A (Æ/Ǽ) og O (Ø/Ö) komme i den samme rekkefølgen. Når det gjelder plasseringa av Å som siste bokstav i norsk og dansk, har det naturligvis sammenheng med at Å-en ble lagt til sist – jf. rettskrivningshistoria – slik at det er endeprinsippet som virker.

I Sverige, der de jo har hatt Å like lenge som Ä og Ö, var det imidlertid ingen grunn til å sette Å-en aller sist. I svensk er det tvert imot naturlig å sette Å-en *først* blant «tilleggsbokstavene» – Å er jo som vi har sett, oppstått av A + A og bør derfor komme foran både A + E og O + E. Ved å kombinere kunnskap om hvilke «gamle» bokstaver tilleggsbokstavene er satt sammen av, og kunnskap om når de er innført i de ulike språka, kan vi altså lett forklare hvorfor rekkefølgen er blitt ulik i norsk og dansk på den ene sida og svensk på den andre.

Før «spesialbokstaven» Å ble innført på 1900-tallet, brukte norsk og dansk som kjent bare AA. Dersom en tar denne kombinasjonen, jeg hadde nær sagt bokstavelig, bør naturligvis ord med AA komme først i alfabetet, ganske enkelt fordi det er A + A. Dette ser også ut til å ha vært det normale i dansk-norske ordbøker og oppslagsverk. Men f.eks. i Ivar Aasens vidgjetne verk *Norsk Ordbog* er Aa behandla ikke

som to A-er, men som en modifisert A, altså en egen bokstav på linje med J og V, som jo er plassert rett etter sine respektive «opphav» I og U. Og dermed står altså Aa i Aasens ordbok *mellem* A og B!

Det sier seg sjøl at disse forskjellige prinsippene for alfabetisering av «spesielle» bokstaver skaper problemer når en skal lage ei «internasjonal» liste der det forekommer slike tegn. Dette problemet er tydelig f.eks. i ei nyutkommet engelskspråklig bok om lingvistikkens historie i de nordiske landa (Even Hovdhaugen mfl.: *The History of Linguistics in the Nordic Countries*). Her er forfatternavna i bibliografien satt opp med Æ/Ǽ – Ø/Ö – Å på slutten og i denne (altså den dansk-norske) rekkefølgen. I et spesielt navnerregister har utgiverne derimot gått over til det «tyske» prinsippet og setter både Æ/Ǽ og Å sammen med A og Ø/Ö sammen med O. Heldigvis står det forklart hvordan listene er alfabetisert, men det illustrerer like fullt at det også kan oppstå andre problemer med «spesialtegna» enn det mange av oss opplever når datamaskinen lager tegnsalat av æ – ø – å. Men dette vesle oversynet har forhåpentlig også vist at ingen alfabeter, heller ikke det engelske i datamaskinene, er noe gudgitt system som har eksistert uforandra fra tidenes morgen, men at det tvert imot er et mer eller mindre tilfeldig resultat av en lang historisk prosess der både grammatikere og boktrykkere har spilt ei viktig rolle.

Pressestøtte og språkleg mangfald

ASGEIR OLDEN

VI KUNNE SJØLVSAGT ha greidd oss utan ord som dagmamma og takgrind, men dei fleste av oss bruker dei som om dei alltid hadde eksistert. Det har dei på ingen måte. Begge, og mange fleire, har først dukka opp i eit stykke journalistikk. Om det er journalisten som har stole uttrykket frå ei kreativ sjel, eller om han eller ho rett og slett har laga det der og då, veit vi ikkje. Det vi veit, er at journalistikken er, og har vore, ein skodeplass for ordlagning, språklege eksperiment og nydanningar.

Ikkje alle set like stor pris på det som skjer i dette laboratoriet. Når det blir gjort feil, når dei språklege bileta både haltar og sprekk, når dei gamle orda blir sette inn i heilt absurde samanhengar, når dei nye orda er både lange og vrange, då rettar stilrettarane ryggen og går ut offentleg mot forfallet i språket.

I den mektige norvageringsdebatten greidde mange å gjere seg morosame over dei nye norske formene. Men i Dagbladet står det sjampanje og ketsjup, og i Aura Avis har det alltid heitt skåre og skåring. Vi skal hugse at noko sånt som to av tre trykte ord står i aviser. Kvar dag står det ein middels roman rekna i ordmengd både i den eine og andre av dei.

I Rogalands Avis kan barna kose seg på «glattå», i Øyposten på Finnøy hei-

ter det «me», lenger nord er det «vi», i avisa Valdres har dei orden på den kløyvde infinitiven, medan e- og a-infinitiv fordeler seg greitt etter talemålet rundt om i landet.

Dersom dette ikkje er språkleg mangfald, så er ingenting det.

Pressepolitikk

Bak dette mangfaldet ligg det eit avislesande folk, folkenære aviser og eit pressemonster mange misunner oss. Inndelinga i lokalaviser, regionaviser, riks- og nisjeaviser fungerer mønstergyldig. Det einaste feltet der vi ser ut til å ha tapt, er dei såkalla nummer to-avisene, altså minstebrørne og småsøstrene i byar og somme kommunar. Talet på fleiravisbyar går stadig nedover og har gjort det i over 50 år.

Årsaka til at det i det heile finst slike, er det som somme vil kalle rammevilkår, andre pressestøtte. Frå 1969 har vi hatt statlege ordningar som på ulike måtar har prøvd å halde oppe pressemonstret i Noreg. Med unntak av nummer to-avisene er det vanskeleg å seie anna enn at det har vore ein heilt spesielt vellykka politikk. I dag er det rundt 220 aviser i landet. Berre våre nordiske naboar kan skryte på seg noko liknande.

Dei ulike statlege ordningane har endra seg mykje frå 1969 og kjem til å forandre seg i framtida også. Til nå er

dette dei viktigaste tiltaka:

Momsfritak – norske aviser slepp å betale moms på sal av abonnement og aviser i laussal. Dette systemet har vore den største og mest stabile støtta til det norske pressemonstret. Økonomisk er momsfritaket i milliardklassen, og det gjeld alle aviser, rik og fattig, stor eller liten.

Den statlege annonseringspolitikken har gjennom tidene også vore ei kjekk ordning for mange. Etter visse reglar har kunngjeringar og stillingar vore annonserte i mange aviser, også dei mindre, og staten og ytre etatar har alltid betalt skikkeleg for seg. Denne politikken er i praksis borte nå, og heretter blir det dei store avisene som får gleda av statleg annonsering. For enkelte aviser, særleg i hovudstaden, vil bortfallet utgjere fleire millionar kroner årleg.

Sjølve pressestøtta, altså det som blir løyvt over statsbudsjettet, utgjør resten av den offentlege pressepolitikken. Dei siste åra har støttesummen vore rundt og i overkant av 200 millionar kroner årleg, i fjor nærare 240 millionar. Desse summene blir, igjen etter spesielle reglar, fordelte på ikkje mindre enn om lag 140 norske aviser. Fleirtalet av dei 220 får altså ei eller anna form for direkte støtte frå staten.

Grovt sett blir støtta fordelt på fire måtar:

Riksspreidde, meiningsberande aviser går av med hovudpotten. Dette er aviser som Vårt Land, Nationen, Klassekampen, Dagsavisen og Dagen i Bergen. Typisk for dei fleste av desse avisene er at dei er spreidde flortynt over heile landet. Dei blir rekna som spesielt verneverdige, nettopp fordi

dei representerer mangfald, og støtta til dei har vore relativt lite omstridd.

Dei såkalla nummer to-avisene får nest mest. Aviser som Bergensavisen i Bergen og Rogalands Avis i Stavanger kunne neppe ha overlevd utan den direkte støtta frå staten.

I tillegg får dei mindre avisene ein del kroner, ikkje så mykje på kvar, men for mange er desse pengane forskjellen på liv og død.

Ein liten, men ikkje uviktig post på budsjettet er støtte til ein del utvalde publikasjonar. Den nynorske riksavisa Dag og Tid er eit døme, ho er dessutan eit døme på ei avis som aldri hadde overlevd utan kronene frå staten. Dei samiske avisene skal heller ikkje gløymast her. Vi hadde knapt hatt samiske aviser utan raus støtte.

Om støtta blei borte

Mange har spekulert på kor stor avisdøden ville bli utan støtta frå staten. Det er ikkje lett å seie, men vi kunne i alle fall ha avskrive dei såkalla riksspreidde meiningsberande med ein gong, kanskje med unntak av Vårt Land. Nummer to-avisene hadde ikkje hatt sjanse. Dermed var vi svært nær minus 20 utan vidare.

Kva som ville skje med dei minste lokalavisene, er det litt verre å spå om. Dersom ein ser på reine rekneskapstal, ville fråfallet ha blitt stort, minst tjue, i verste fall det doble. Men slikt kan ein ikkje påstå utan vidare, ettersom dei har vist ei fabelaktig evne til å justere kursen og leggje om i trongare tider. Men vi skal ikkje oversjå det faktum at godt over 60 aviser er blitt borte for godt også etter at pressestøtta blei innført. Likevel har vi altså fleire aviser i

dag enn i 1969. Det tyder på at politikken har vore vellykka, ikkje minst etter at dei små avisene kom inn på budsjettet både med starthjelp og fast sum.

Skulle det verste skje – at den direkte pressestøtta og momsfrirket blei borte på ein gong – kan ingen heilt seie kva følgjer det får, men vi ville i alle fall fort kunne slutte å skryte av å vere det mest avistette landet i verda.

Det mangfaldige mangfaldet

Ein viss professor i nordiske språk ville neppe ha sakna dei avisene som blei borte, i det heile. Han finn berre feila i dei. Men dei som trur på språkleg mangfald, burde gråte ein skvett.

Språkleg mangfald er svært nær knytt til volum. Det er nesten ikkje til å unngå at ordvariasjon og uttrykksvariasjon har betre kår når mengda er stor, enn når ho er lita. Den norske pressestrukturen held oppe ein utruleg språkleg volumproduksjon, og innimellom finn du perlene. Som elles i naturen er det ikkje perler i kvart skjel, men det går i alle fall an å finne nokre.

I dagens språkklima og språkpolitikk er domeneforsvar eitt av nøkkelorda, altså at norsk blir brukt på alle livsområde, og at vi utviklar daglegord og terminologi som rett og slett er norske eller forståelege på norsk. Avisfolk kjem ofte tidleg i kontakt med nye fenomen og produkt, og det er ikkje få journalistar som strir den gode strid når dei skal skrive om dei. Sjølv om det definitivt også finst syndarar som ukritisk formidlar amerikansk fagspråk, blir det brøyt mykje nytt språkleg land i møtet med det moderne.

Ei vesentleg årsak til det er den utskjelte forenklinga journalistar driv

med. For journalistar flest er lesaren ein viktigare person enn kjelda, så skal du føre lesaren inn i nye landskap, må du faktisk gjere lesaren kjend både med topografien og dei enkelte landskapsformene. Slik dukkar det opp nye ord, nye forklaringar, nytt territorium for våre kjære morsmål. Det er min alvorlege påstand at journalistikken er den største domeneforsvararen i norsk. Ikkje minst nisjeavisene skal ha ros og ære for den slags.

Eit litt anna domeneområde er variantar av norsk. Personleg frydar eg meg over dialektfarga språkbruk i avisene og synest at det godt kunne bli endå meir av det slaget. Men endå viktigare er det at dei tre infinitivsformene får leve i skriftleg nynorsk, at a-endingane faktisk blir brukte i bokmål, og at diftongane framleis blir haldne i hevd. Og der er det støtteavisene som held barrikadane. Rikspressa og dei store regionavisene er forbløffande einretta og konservative, for ikkje å snakke om vårt store telegrambyrå, NTB, som har ei språknorm som frå tid til anna kan få Aftenposten til å framstå som reine rabulisten.

Men mest har nok den statlege pressepolitikken hatt å seie for nynorsken. Mystisk nok har ikkje kulturministrar og andre som forsvarer norsk pressepolitikk, brukt det poenget ein einaste gong, så langt eg kan sjå.

For eit minoritetsspråk som nynorsk er bruksmengda avgjerande. Utan folk som testar nynorsken ut på alle livets merkverdige fenomen, ville språket snart ha blitt marginalisert. Men slike folk finst, og i pressa finst det mange. Om lag seksti norske aviser bruker nynorsk såpass mykje at det viser att.

Somme er reine nynorskaviser, andre språkblanda. Desse spenner over eit såpass vidt felt av tema og spesialitetar at vedlikehaldseffekten er enorm og nyskapingseffekten stor. I Vårt Land og Nationen kan du møte både allmennstoff og spesialstoff på nynorsk, i Bergens Tidende og Sunnmørsposten alt frå sport til juridiske tema, i dei store lokalavisene som Firda i Førde eit heilt komplett norsk språk frå kvar ei grend og kvart eit emne dei vel å skrive om, i dei aller minste avisene eit identitets- skapande, heimleg mål. Meir kan ein knapt krevje. Og ja, det er sant at det er

mykje feil der, men det trur eg vi får oversjå i den gode saks teneste.

Det vesle vi har av nynorsk rikspresse, er heilt ut avhengig av statleg godvilje. Dei to sambuarane i Oslo, Dag og Tid og Nynorsk Pressekontor, produserer alt frå store mengder daglegprosa til kunstferdige og åndfulle tekster om tema som kan spenne frå fransk filosofi til norsk arkitektur, ja, jamvel humor. Utan dei hadde vi faktisk blitt fattigare. Eg veit jo at mange ville ha likt ei slik utvikling, men til nå har staten ikkje vilja det.

På godt norsk

clou (frå fransk) – høydepunkt/
høgdepunkt
clue – nøkkel, kjerne, poeng
comeback – nydebut
compliance – medvilje, medvillighet/medvillighet (medisin)
knowledge management – kunnskapsforvaltning
live – direktesendt/-send, direkte
namedropping – navnestrøing/
namnestrøing, navnedrypping/
namnedrypping
off-piste – løssnøkjøring/laussnøkjøring, frikjøring
palmtop – hånd-pc/hand-pc, lomme-
pc, håndholdt/handhalden data-
maskin
paper – forskingsartikkel, faginnlegg
patchwork – lappeteknikk, jf. quilt

PDA (personal digital assistant)
– PDA (personlig digital hjelper/
personleg digital hjelpar),
jf. palmtop
quilt – (vattert) lappeteppje,
jf. patchwork
spam – søppelpost
standbybillett – sjansebillett
standbymodus – ventemodus, hvile-
modus/kvilemodus
standbytid – hviletid/kviletid
(mobiltelefon)
teamwork – lagarbeid, samarbeid
trigge – sette i gang/setje i gang,
utløse/utløyse

Du finner flere ord på nettsidene våre:
<http://www.sprakrad.no> under
«På godt norsk».

Elias Blix og framveksten av det nynorske kyrkjespråket

TOVE BULL

IÅR ER DET HUNDRE ÅR sidan Elias Blix døydd. Han blei fødd 24. februar 1836 på garden Våg i Gildeskål og døydd 17. januar 1902 i Kristiania. Nynorsk-kronologisk høyrer han såleis til mellom dei tidlege målmenene. Målsaka møtte han alt i 1850-åra. Han var seminarist i Tromsø mellom 1853 og 1855, og fortel seinare i ein tale han heldt i samband med feiringa av 65-årsdagen sin i 1901:

Det var i 50-aari eg vart maalmann, etter at eg hadde fenge fat i Aasens grammatik og derav klaart sét at dette maal var det same som mitt eget morsmaal, berre sét i vitskaplegt ljøs og samanheng. Fraa den tid var eg alto maalmann med fullt medvitande – fyrr hadde eg paa ein maate vore det utan aa vita det –, og so tok eg saa smaatt til aa skriva maalet – ogso vers; eg hadde vel alt fyrr prøvt med dansk-norske vers; men det vilde ikkje gaa. Men paa maalet gjekk det snart som av seg sjølv.

Etter seminartida i Tromsø var han lærar nokre år før han drog til Kristiania i 1859. Der blei han student i 1860 og cand.theol. i 1866. I 1879 blei han utnemnd til ekstraordinær professor i hebraisk. Han var kyrkjeminister i Sverdrups Venstre-ministerium 1884–

1888. Etter det gjekk han attende til professorembetet sitt.

Kyrkjeminister

Blix' direkte politiske betydning er knytt til statsrådstida hans. Som kyrkjeminister var han *den* i regjeringa som formelt stod ansvarleg for å setje det såkalla jamstillingsvedtaket frå 1885 ut i livet, altså det vedtaket som sidestelte landsmålet med «det almindelige Skrift- og Bogsprog» som offisielt språk i landet. Hundre år etter, den 12. mai 1985, overleverte representantar for styret i Noregs Mållag eit målarstykke av Elias Blix til representantskapet i Stortinget for å minnast han som ein av fedrane til jamstillingsvedtaket. Slik sett har Blix spelt ei svært sentral formell rolle for utbreiinga av landsmålet/nynorsken i skolen og det offentlege språklivet. Kva rolle han spelte *reelt* for 1885-vedtaket, er derimot ikkje nærmare utgreidd.

Salmediktar og bibelomsetjar

At han har hatt umåteleg mykje å seie for det nynorske kyrkjemålet, er derimot heilt uomtvisteleg. Først og fremst som salmediktar, men også som bibelomsetjar. Den landsmålsutgåva av Det nye testamentet som kom i 1890, har han omsett store delar av. Han rakk også å omsetje om lag 50 av Davids-salmane før han døydde.

Salmane

Men først og sist er det salmediktaren Elias Blix ettertida minnest. Den første salmesamlinga kom i 1869, i første omgang anonymt. Da blei *Nokre Salmar, gamle og nye* gjevne ut på Det Norske Samlaget, som var skipa i 1868 med Blix som medlem av det første styret. Det vesle heftet inneheldt 13 salmar, 4 originale og 7 omsette. Alt året etter kom andre heftet, som inneheldt 27 salmar, av dei 10 originale. Tredje heftet kom i 1875 med 17 salmar, 14 originale. I dette tredje heftet finn vi fleire av dei mest kjende Blix-salmane, t.d. «Med Jesus vil eg fara», «No koma Guds englar» og «No livnar det i lundar». I 1883 kom dei tre hefta samla ut på Samlaget med tittelen *Nokre Salmar. Andre rettade og aukade Utgaava*. I 1891 kom *Nokre Salmar. 4de aukade Utgaava*, og no gav forfattaren seg offentleg til kjenne med «Dr. Elias Blix» på tittelbladet. Denne utgåva inneheldt i alt 150 salmar, 86 originale og 64 omsette. Tilfanget er her så stort og allsidig at det gjev salmar til heile kyrkjeåret.

Og det var nett dette som hadde vore målet for Blix: å fylle kyrkjeåret med salmar på landsmål. I den talen han heldt på festen som blei arrangert for han på 65-årsdagen, seier han:

Mi meining med aa gjeva salmarne ut paa landsmaal var det, at eg vilde prøva leggja salmarne og Guds ord i det heile rett nær inn til hjarta paa dei mange av vaart folk som talar eit maalføre som er langt meire nærskyldt med landsmaalet enn med bokmaalet; eg vilde at ogso me skulde prøva lovsyngja Krist paa vaar tunga.

Med salmane sine ville altså Blix «kristne» landsmålet og få det i bruk i kyrkja. Alt 4. mars 1892 blei *Nokre Salmar* autorisert til bruk i Den norske kyrkja ved sida av *Landstads Salmebok*. Denne autorisasjonen er eit særsyn i norsk kyrkjeehistorie. Det er første og einaste gongen ei samling salmar, dikta og omsette av ein einskild person, er blitt autorisert til bruk i Den norske kyrkja.

Også etter autorisasjonen kom det nye Blix-salmar. I 1900 gav han ut ei samling *Salmar og Songar* med 50 nye salmar. Av desse er 44 originale og 6 omsette. Dessutan er her med 10 songar om heimstad og fedreland. Like etter at Blix døydde, kom det posthumt ut nokre nye salmar. Heile salmeproduksjonen hans er prenta i ei minneutgåve frå 1936, 130 originale og 76 omsette salmar, og dessutan songar og kvede.

Blix hadde eit klart bruksmål med salmediktinga si. Det ser vi òg av utvalet salmar han valde å omsetje. Det var først og fremst gamle kjende kjernesalmar, altså slike som frå før var mykje nytta og omtykte av kyrkje-lydane.

Mottakinga

I hovudsak blei Blix-salmane godt mottekne, jamvel om han sjølv fortalde at han var blitt møtt med spott og lått for å dikte salmar på landsmål. Spott og lått er det likevel vanskeleg å etterspore i dei prenta meldingane av salmesamlingane hans. Dei var positive, jamvel om det meir er målforma enn form og innhald i salmane som blir diskutert.

Målforma

Målforma til Blix var aasensk i stort og smått. Blix høyrde ikkje til mellom dei som hadde behov for å lage ei eiga norm, eller tilpasse Aasen-norma til sitt eige talemål. Normeringspolitisk er han moderat og ein trufast Aasen-tilhengjar. Han var da også ein av Aasens nære venner.

Ei hjartesak

For Blix var det altså ei hjartesak å lovsynge Gud på landsmål. Som alt nemnt hadde han som mål å dikte så mange landsmålssalmar som mogeleg til alle sundagar og helgedagar i kyrkjeåret. Han hadde ein kvote å fylle: Kvar kyrkjesundag skulle ha minst ein salme, helst fleire. Ein god del av salmeproduksjonen hans ber såleis preg av å vere skriven med eit slikt formål for auga. Fleire av salmane er for fromme evangelierim å rekne. Men i rekkja av salmar er det somme som lyser; det er salmar som framleis er i bruk, som framleis finst i salmebøkene for Den norske kyrkja og for andre kyrkjesamfunn. Det er salmar som «No livnar det i lundar», «Gud signe vårt dyre fedreland», «Med Jesus vil eg fara».

Blix-salmane har ingen personleg el-

ler individuell tone. Dei forkynner allmenne religiøse sanningar, med vekt på fellesskap framfor individualisme, på vanleg kvardag framfor høg helg. Dei fleste salmane har ein utprega bibelsk farge, og allusjonar til Bibelen finst i mest kvar av dei. Dei representerer ein vanleg folkeleg kristendomstype med røter attende til Pontoppidan og pietismen. Også det er med og forklarar kvifor Elias Blix er blitt ståande som ein av dei fremste og mest velkjende norske salmediktarane, og kanskje den mest sungne. Og det er med og stadfestar at Elias Blix er ein av dei som gjennom 100 år har hatt mest å seie for nynorsk kyrkjemål.

Kjelder

Tove Bull (Jæger) 1972:

Dei første nynorske salmane.

Ein idéanalyse av originalsalmane til Elias Blix.

Uprenta hovudoppgåve, Universitetet i Trondheim.

Norsk biografisk leksikon

(red. Jon Gunnar Arntzen), bd. I, Elias Blix (av Tove Bull), s. 369–370, Kunnskapsforlaget 1999.

Språk i Norden 2001

Språk i Norden er årsskriftet for Nordisk språkråd og språknemndene i Norden. 2001-utgaven inneholder foredrag fra det nordiske språkmøtet i år 2000, der hovedtemaet var språklig standardisering. Skriftet inneholder også en nyttig oversikt over ny språklitteratur og nye

ordbøker og ordlister fra Danmark, Finland, Island, Sverige og Norge. *Språk i Norden 2001* koster 90 kroner og kan bestilles fra Nordisk språkråd, Postboks 8107 Dep, 0032 Oslo, e-post: hauge@sprakrad.no

Årsmøte i Norsk språkråd

JON GREPSTAD

FØRSTEAMANUENSIS JAN OLAV FRETLAND vart vald til ny leiar for Norsk språkråd på årsmøtet 7. og 8. februar. Fretland tek over etter direktør Ola Haugen, som vart vald til nestleiar. Funksjonstida er eitt år.

Norsk språkråd har 38 medlemmer fordelt på ein bokmålsseksjon og ein nynorskseksjon. Rådsleiaren kjem annakvart år frå bokmålsseksjonen, annakvart år frå seksjonen for nynorsk. Jan Olav Fretland representerer nynorsk og er til dagleg førsteamanuensis ved Høgskolen i Sogn og Fjordane. Fretland er oppnemnd til Norsk språkråd av Det Norske Samlaget.

Språkkommisjon

Norsk språkråd gjorde på årsmøtet vedtak om å be regjeringa setje ned ein språkkommisjon som på brei basis skal belyse situasjonen for det norske språket i dag og i framtida. I framlegg til mandat heiter det at kommisjonen særleg skal drøfte forholdet mellom bokmål og nynorsk, utviklinga av dei to målformene, konsekvensane av internasjonalisering og press frå engelsk, norsk språk og moderne medium, situasjonen for språkbrukarar med innvandrarakgrunn og språkkompetansen i samfunnet generelt.

Språkvern og språkstyrking

Sentralt i arbeidet til rådet dei neste

åra står gjennomføringa av ein handlingsplan for styrking av norsk språk. Handlingsplanen tek sikte på å motverke press mot norsk språk frå engelsk. Rådet skal i år kartleggje bruken av engelsk i næringslivet og skal setje i verk tiltak for å styrkje bruken av norsk i undervisninga ved universiteta og høgskulane. Mellom anna ønskjer rådet å styrkje bruken av norsk terminologi og fagspråk i høgre utdanning. Rådet skal vidare i samarbeid med lærarar i grunnskulen og den vidaregåande skulen utvikle undervisningsopplegg som tek for seg engelsk påverknad på norsk. Norsk språkråd ønskjer også å dele ut stipend til studentar som skriv hovudoppgåve om emne som er relevante for handlingsplanen.

Rettskrivings spørsmål

På årsmøtet drøfta bokmålsseksjonen eit framlegg om å ta inn ein del vanlege riksmålsformer i bokmål. Nynorskseksjonen diskuterte på si side eit forslag om å fjerne skiljet mellom hovudformer og sideformer som eit grunnlag for arbeidet med å få til ei fastare norm. Bokmålsseksjonen har tidlegare gjort framlegg om å oppheve dette skiljet i bokmål. Begge debattane heng saman med førebuinga av ei ny rettskrivings-

Til side 31

Norsk språkråd 30 år – fra rettskrivning til språkvern

JON GREPSTAD

NORSK SPRÅKRÅD er 30 år. Rådet hadde sitt første møte 1. februar 1972.

Norsk språkråd er statens rådgivende organ i spørsmål som gjelder norsk språk. Rådet skal verne om den kulturarv som norsk skriftspråk og talespråk representerer, fremme tiltak som kan øke kunnskapen om norsk språk, og fremme toleranse og gjensidig respekt mellom alle som bruker norsk språk i dets forskjellige varianter. Det skal også verne om det enkelte menneskets rettigheter når det gjelder bruken av språket. Rådet har 38 medlemmer fordelt på to like store seksjoner, én for bokmål og én for nynorsk.

Norsk språkråd sprang ut av et forslag fra Vogtkomiteén, som ble nedsatt i 1964 for å drøfte «heile språksituasjonen i landet og gjera framlegg om tiltak som komiteén meiner kan tene til å ta vare på og utvikle vår norske språk-arv». Rådet avløste Norsk språknemnd, som var opprettet i 1952. Rådets første ledere var Johs. Aanderaa, som representerte nynorsk, og Gorgus Coward, som representerte bokmål.

I 1970-årene var Språkrådets virke preget av arbeid med rettskrivnings-spørsmål, særlig i bokmål. Allerede sommeren 1972 gjorde rådet det såkalte liberaliseringsvedtaket, som innebar at elever som ønsket det, kunne bruke sentrale riksmålsformer i skolearbeid.

Vedtaket var en forløper for en mer omfattende rettskrivningsreform i 1979, hvor en rekke vanlige riksmålsformer ble tatt inn i bokmål. Endelig vedtak ble gjort av Stortinget i 1981.

I 1980-årene var sentrale saker for Språkrådet blant annet spørsmålet om ordlister burde ha uttalemærkinger eller ikke, og arbeid mot kjønnsdiskriminerende ord og språkbruk. Diskusjonene gjaldt særlig yrkes- og stillingstitler. Mot slutten av 1980-årene begynte Språkrådet for alvor å engasjere seg i allmenne samfunns-spørsmål med språkpolitiske sider.

Dette arbeidet ble ført videre i 1990-årene, da Språkrådet planmessig begynte å arbeide mot engelsk press på norsk. Arbeidet rettet seg mot skolen, næringslivet, mediene og allmennheten. Tidlig i 90-årene begynte utdelingene av diplom for godt navnevelt til foretak som hadde valgt gode norske navn på virksomheten. Til sammen er det nå delt ut mer enn 300 diplom. I 1994 fikk Språkrådet som oppgave veiledning og tilsyn i forbindelse med lov om målbruk i offentlig tjeneste, som regulerer bruken av bokmål og nynorsk i staten. Og i andre halvdel av 90-årene ble arbeidet med nye rettskrivningsreformer i bokmål og nynorsk påbegynt. Arbeidet skal avsluttes i 2003.

Til side 32

Ny giv for nynorsk språkbruk i staten

REGJERINGA VARSLAR ein ny giv for Nynorsk målbruk i staten. I St.meld. nr. 9 (2001–2002), som passerte statsråd 21. desember i fjor, er det lagt opp til eit treårig satsingsprosjekt. Siktemålet er at alle statsorgan skal oppfylle kravet om minst 25 pst. av kvar målform. Framlegget om eit treårig satsingsprosjekt byggjer på eit forslag frå Norsk språkråd. Kultur- og kyrkjedepartementet og Språkrådet skal arbeida saman om prosjektet.

Gjennomsnittleg nynorskbruk i departementa har dei fire siste åra variert frå knapt 15 pst. til 25 pst. avhengig av dokumenttype og reknemåte. Utanfor departementa er variasjonane større. Det er snart 15 år sidan kravet om minst 25 pst. av kvar målform vart forskriftsfesta.

– Staten kan ikkje halda fram med å visa så liten respekt for eigne lover og reglar som mange statsorgan framleis gjer, seier kulturminister Valgerd Svarstad Haugland.

– Formålet med kravet om minst 25 pst. er jo at nynorsk skal vera godt

synleg i staten. Slik får vi ei viss motvekt til den sterke bokmålsdominansen i samfunnet elles. Dette gjer sitt til å tryggja og styrkja nynorsken sin posisjon både som eit levande brukspråk og som eit likeverdig offisielt skriftmål.

– Nynorsk og bokmål må i dag oppfattast som to delar i ein nasjonal felleskultur, og det ville vera eit stort tap dersom den eine av desse berebjelkane skulle bli svekt. Difor er dette ei viktig kulturpolitisk sak, som også er forankra i Sem-erklæringa, seier kulturministeren.

I meldinga blir det foreslått å skipa ei språkkonsulentteneste knytt til sekretariatet i Norsk språkråd. Tenesta er førebels kostnadsrekna til 3 mill. kr. Den nye språkkonsulentfunksjonen vil vera eit viktig element i det treårige satsingsprosjektet som det er gjort framlegg om. Det blir elles varsla at regjeringa vil koma tilbake til andre språkpolitiske spørsmål i ei seinare generell kulturmelding.

Utredninger om domenetap

I forbindelse med det europeiske språkåret 2002 tok Nordisk Ministerråd initiativ til å få kartlagt språkpolitiske tiltak de siste tiårene i de nordiske landene. Ministerrådet ønsket også en oversikt over risikoen for språklig domenetap og informasjon om hvor langt denne utvik-

lingen var kommet. Det ble laget utredninger fra Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige, Færøyene, Grønland og Sameland. Utredningene finner en her: <http://siu.no/vev.nsf/info/Internasjonalisering-NordmalForum2001-E4BB6>

Ord fanget i nett

HELGE DYVIK

IBEGYNNELSEN VAR ORDET, vet vi – men i utviklingen av metoder for automatisk språkanalyse innenfor datalingvistikken trådte det likevel i bakgrunnen en stund. På 70- og 80-tallet var både datalingvistikken og den formelle lingvistikken mest opptatt av måtene ord kan kombineres på, og mindre av de enkelte ord. Det ble utviklet gode modeller for syntaktisk beskrivelse og automatisk syntaktisk og morfologisk analyse, og interessante teorier om hvordan betydningene av fraser og setninger kan regnes ut på grunnlag av setningsdelenes betydninger. Men det ble stadig tydeligere at den store barrieren mot å ta dette i praktisk bruk i stor skala var mangelen på omfattende informasjon om ordforrådet i språket og de enkelte ordenes grammatiske og semantiske egenskaper. Skal et oversettelsessystem oversette «retten er satt» til engelsk, er det ikke nok at det kan finne subjekt og predikat. Det må også ha informasjon om de ulike betydninger «retten» kan ha, fra matrett til utsiden av en genser, og dessuten kunne velge riktig betydning i konteksten. Samme ferdighet ønsker vi oss i et intelligent informasjonssøkningsystem, som i tillegg gjerne bør kunne finne frem til andre ord med lignende betydning – for da kan det finne flere interessante dokumenter.

Slik fikk ordet en renessanse mot slutten av 80-tallet. Ordsemantikk kom mer i sentrum for forskernes interesse, og utviklingen av leksikalske databaser ble en prioritert oppgave. Blant slike databaser er *ordnett* kommet i forgrunnen for interessen i de senere år. Et ordnett er en orddatabase der ordenes ulike betydninger er utskilt og likeartede betydninger er gruppert sammen. Videre er ulike typer semantiske relasjoner mellom ordbetydningene markert, f.eks. hyponymi (*hest* er et hyponym til *dyr*), antonymi (*god* er et antonym til *dårlig*) og flere.

Det mest kjente ordnettet er det engelskspråklige WordNet ved Princeton-universitetet. En stab av medarbeidere har bygget det opp over flere år under ledelse av psykologen George A. Miller. Opprinnelig var det tenkt som et redskap i kognitiv psykologisk forskning, men i praksis er det først og fremst blant språkteknologer det har vakt interesse. Blant annet er det mye brukt i utviklingen av programmer som skal kunne avgjøre hvilken betydning et flertydig ord har i en konkret kontekst – såkalte disambigerings-programmer. Etter hvert er flere ordnettprosjekter kommet til også i Europa.

Men oppbyggingen av ordnett er ingen liketil oppgave – den er beheftet

med både praktiske og teoretiske problemer. Et stort praktisk problem er oppgavens omfang: Det tar mange årsverk å behandle hovedtyngden av ordforrådet i et språk på denne måten. Et annet problem er det usikre og subjektive i den enkelte ordnettmedarbeiders vurdering av ordbetydninger og deres relasjoner. Dette bunner igjen i det sentrale teoretiske problemet: tvilen på at ord i naturlige språk overhodet har et avgjørbart antall ulike betydninger som man kan isolere og beskrive en gang for alle. Hvordan man inndeler et ords semantiske potensial i delbetydninger, vil snarere være avhengig av teksttype og sammenheng, og av hensikten med inndelingen.

Alt dette gjør det fristende å lete etter metoder for å bygge ordnett mer eller mindre automatisk på grunnlag av språklige data. Kan vi klare å fravriste tekster informasjon om hvordan ordene i dem forholder seg til hverandre semantisk? Finnes det mønstre her som dataprogrammer kunne oppdage? Hvis vi klarer det, kan vi lettere bygge ulike ordnett over betydningsrelasjonene i ulike teksttyper, og vi kan kanskje redusere innslaget av subjektivitet og innsatsen av årsverk i oppgaven.

En særlig interessant teksttype i denne sammenheng er oversettelser – parallellstilt med originaler på et annet språk. I et slikt parallellkorpus av originaler og oversettelser ligger mye latent informasjon om ordbetydninger. Oversettelser blir til ved at høyt kvalifiserte tospråklige eksperter – oversettere – vurderer betydningen av ord og uttrykk i en konkret tekst-

sammenheng, og deretter gjengir den på et annet språk. Mye taler for at dette blir mer pålitelige vurderinger enn de som gjøres av ordnettbyggere med utgangspunkt i isolerte ord og intuisjoner om hva de kan bety. Og resultatet av vurderingene er et par av tekster med et nettverk av oversettelsesforbindelser seg imellom, der ord i originalen ofte er forbundet med ord i oversettelsen, fraser med fraser, og setninger med setninger. Hvis dette nettverket gjøres tilgjengelig for en datamaskin, kan vi da få den til å regne ut semantiske relasjoner i hvert av språkene på grunnlag av det?

I prosjektet «Fra parallellkorpus til ordnett» ved Universitetet i Bergen undersøker vi denne muligheten, og tar utgangspunkt i det engelsk-norske parallellkorpuset ENPC, utviklet av professor Stig Johansson og hans medarbeidere. Den grunnleggende antagelsen er at jo nærmere to ord står hverandre betydningsmessig, desto flere oversettelser bør de ha felles. Og hvis et ord (som f.eks. *snill*) er oversatt til bare en undermengde av de ordene et annet ord (f.eks. *god*) er oversatt til, så bør det første ordet være et hyponym – et underbegrep – til det siste. Videre antar vi at hvis et ord har to helt ubeslektede betydninger, så kommer også dette til syne i nettverket av oversettelsesforbindelser. Et eksempel er *tak*, som kan bety både toppen av et hus og et grep. I ENPC er dette ordet bl.a. oversatt med *roof*, *ceiling*, *hold* og *grip*. Hvis vi nå ser på oversettelsene av disse ordene til norsk igjen, kommer det frem at *roof* og *ceiling* hører sammen, og at *hold* og *grip* hører sammen, i hver sine grupper, ettersom *roof* og

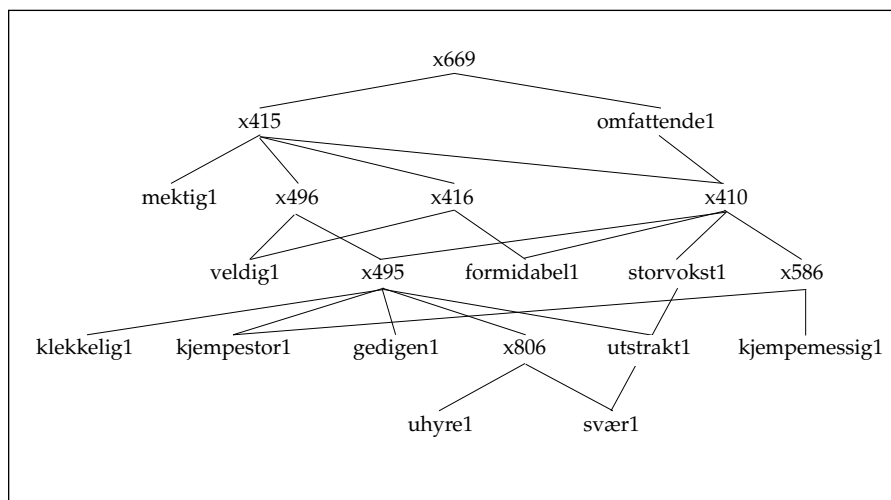
ceiling har oversettelsen *hvelving* felles, og *hold* og *grip* har oversettelsen *grep* felles. Men ingenting bortsett fra *tak* knytter *roof* eller *ceiling* til *hold* eller *grip*. Omtrent slik (utregningen er litt mer kompleks) fremkommer det at *tak* har to ulike betydninger.

Denne utskillingen av ubeslektede betydninger er første trinn i dataprogrammet. Deretter grupperes betydningene sammen i 'semantiske felter' på grunnlag av felles oversettelser. I slike felter skiller ord med vid betydning (som *god*) seg ut fra ord med snevrere betydning (som *velsmakende*) ved at ordene med vid betydning har flere ulike oversettelser enn de snevre. På grunnlag av slike mønstre blir de ulike betydningene automatisk forsynt med beskrivelser i form av trekk – desto flere trekk jo snevrere betydning – og disse beskrivelsene gjør det så endelig mulig å regne ut gitter-

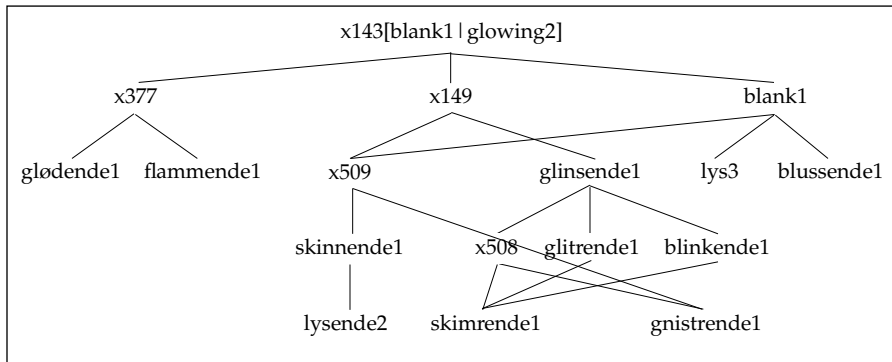
strukturer («semilattices») som (hvis vi har rett) viser nærsynonymi- og hyponymirelasjoner mellom betydningene.

Gitterstrukturene blir store og komplekse, men et par små utsnitt kan tjene til illustrasjon. *x*-nodene i gitrene representerer 'virtuelle overbegreper' – den betydning ordene under nodene har felles, men som «tilfeldigvis» ikke uttrykkes av noe eget ord i språket. De tjener til å knytte nettverket sammen. Strukturen i figur 1 domineres høyere oppe i gitteret av ordet *stor*; betydningene her bør altså være underbetydninger av 'stor'.

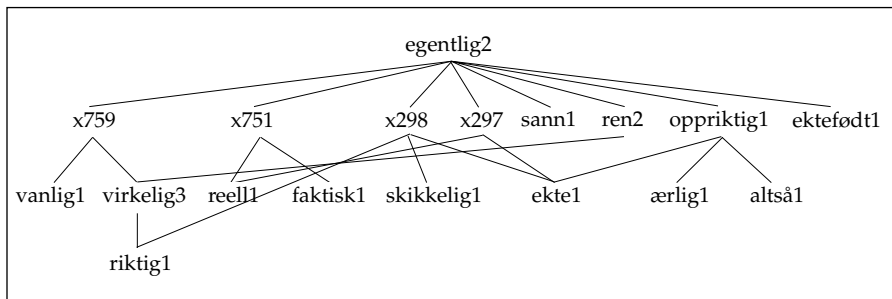
Hvis denne metoden viser seg å ha noe for seg når vi utprøver den i større skala, kan informasjonen i slike nettverk danne grunnlag for å bygge et norsk ordnett, til nytte i mange språkteknologiske sammenhenger.

Figur 1. Noe av gitteret under *stor*.

Figur 2. Gitteret under trekket [blank1 | glowing2], der *blank1* er «hode».

Figur 3. Gitteret under *egentlig2*

Ivar Aasen på førarkorta

Dei nye førarkorta som vart innførte i 1998, er fulle av mikroskopiske løyndomar.

Formålet er å hindre forfalskingar. Ein av løyndomane finn ein med lupe nede i høgre hjørnet på baksida av kortet. På ei overflate som måler mindre enn ein kvadratcentimeter, har Vegvesenet fått plass til to vers av Ivar Aasens dikt «Mellom bakkar og berg ut med havet».

Bokstavane er prega med såkalla overflate-gravyr og har ingen farge. Brotstykke av det same diktet av «nynorskens far» går elles att overalt på førarkortet som bølgeforma strekar. Avisa Gudbrandsdølen Dagningen, som har drive meir djuptgåande studium enn Språknytt av førarkortet som litterært og språkleg skattkammer, fortel at kortet også rommar eit par linjer frå Håvamål.

Hjelp, vi har fått *mail*!

Om elektronisk post, e-pest, bindestreker og annet besvær

JAN HOEL

FØR I VERDEN var noen få velsignet med it. I dag dreier det seg mest om IT, og de fleste bruker e-post. Mange av oss erfarer nok at det etter hvert går med for mye tid til å sende, lese og besvare slik post, både privat og på jobben. For ikke å snakke om alle de e-meldingene vi får som vi ikke har bedt om eller ønsker. På samme måte som den gode gamle postkassen jevnlig flyter over med alskens uønsket materiale, oversvømmes inn-mappen i e-postprogrammet av uønskede meldinger, også kalt *e-pest* eller *søppelpost* (*spam* på engelsk). Og som om det ikke var straff nok å lide digital kvelningsdød, tvinges vi – gispende, med boolsk hjertefrekvens og flimrende grensesnitt på netthinnen – til å motta skjermgudens straffedom på et fremmed tungemål. Det er nemlig *mail* vi mottar. Hva galt har vi gjort for å fortjene en slik skjebne? «Send en mæil til NN ætt YY dått enno,» formaner det. Hva skulle vi ha gjort uten skoleengelsken? Jo, vi kunne i stedet ha sagt for eksempel: «Send et e-brev til NN hos (el. krøllalfa) YY punkt n o». *Det* ville ha vært minst like begripelig på hjemmebane.

Mail eller e-post?

«Er nå dette noe å mase med?» spør noen. De mener at *mail* fyller et tom-

rom i norsk ordforråd og er en ypperlig erstatning for den sidrumpa norske konstruksjonen *e-post*. De argumenterer med at *mail* er kort og greit å uttale og ikke fortrenger et etablert norsk ord eller skaper betydningsmessig forvirring for øvrig. *Mail* betyr ifølge de samme rett og slett 'elektronisk post' i Norge, og *post* bør forbeholdes tradisjonell post, ofte kalt *fotpost*. Dessuten lar *mail* seg lett innpasse i norsk mønster for staving, bøyning og avledning, hevder de videre. Ordet kan om ønskelig skrives *meil* eller *mæil*. Vi kan sende én meil eller flere meiler, og vi meiler og har meilet (iallfall i snart ti år). Tilhengerne av *mail* påstår dessuten med rette at også *post* er et lånord, riktignok fra latin gjennom italiensk, og syns ikke det ene lånordet er verre enn det andre.

Andre reagerer negativt når *mail* brukes i norsk. De får rikelig anledning til å ergre seg. Ordet brukes flittig og er langt fra det eneste engelske lånordet – eller *importordet*, som det heter nå – som forholdsvis nylig er kommet i bruk her hjemme. Importen av engelske ord har økt kraftig i senere år. Særlig er det ord og uttrykk fra informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), underholdning, reklame og næringsliv som har vunnet innpass. Noen av dem lar seg lett tilpasse

norsk uttale og bøyning, slik tilfellet er med *mail*. Andre, som *cover charge*, *joint venture* og *palmtop*, lar seg vanskeligere «akklimatisere».

Det er ikke uvanlig at språkbrukere er uenige i så grunnleggende spørsmål som dette. Argumentasjonen til tilhengerne av *mail* er tilforlatelig. De ser imidlertid bort fra den faren som ligger i å låne ordtilfang for nye gjenstander og fenomener uten først å forsøke å bygge på eget ordmateriale. Følgen kan bli utarming av evnen til å fornye og utvikle ordforrådet på hjemlig grunn. I motsetning til *mail* er *e-post* umiddelbart forståelig for alle norsktalende som vet at *e* står for *elektronisk*. *Mail* krever forutgående engelskkunnskaper. At det skal være så mye lettere å uttale det ene enn det andre, faller på sin egen urimelighet. *E-post* har riktignok én (kort) staving mer, men langt er ordet ikke. Som verb kan man benytte *e-poste*. Det utslagsgivende blir i siste instans den enkeltes språkbevissthet og holdninger til språklige lån. De som er mest restriktive i så henseende, er redde for at utstrakt og ukritisk innlåning skal gjøre norsk til et fattig blandingspråk uten de nødvendige uttrykksmidler på alle bruks- og samfunnsområder.

Ordet fanger – importord og domenetap

Det er språkbrukerne selv som gjennom faktisk bruk bestemmer om importord skal få fotfeste i norsk, og i hvilken form. Språkrådet kan ikke avgjøre slike spørsmål alene eller påby løsninger. Språkrådet er imidlertid bekymret over den store mengden nye engelske importord i norsk og inntar

en føre-var-holdning i sin oppfølging av utviklingen på dette området.

Det er ikke noe nytt at engelske ord slår rot i norsk. *Drops*, *streik* og *tube* er alle eksempler på engelske importord. De kom inn i norsk i første halvdel av 1900-tallet og dekket den gang et reelt uttrykksbehov. Uttale, skrivemåte og bøyning ble etter tilpasset norske forhold. Liksom *mail* og de fleste andre importord har de fått en snevrere betydning i norsk enn de har i det långivende språket. Det er helt naturlig, og sannsynligvis ønskelig, at språk påvirker og beriker hverandre på denne måten. Det Språkrådet og mange andre er bekymret over, er at påvirkningen i dag går bare én vei, fra engelsk til andre språk. Presset blir særlig stort på mindre utbredte språk som norsk. Dessuten er påvirkningen atskillig kraftigere nå enn for bare noen tiår siden. Det skyldes den tiltakende globaliseringen av vår klode, nye og mer effektive kommunikasjonsmidler, prestisje knyttet til bruk av engelsk og ikke minst den feilaktige oppfatningen at engelsk er mer uttrykksfullt enn eget morsmål. Dersom engelsk fortrenger morsmålet på et bestemt bruksområde, vil morsmålet opphøre å utvikle seg i takt med at det oppstår nye fenomener og nytt uttrykksbehov på området. Morsmålet vil da kunne lide det som i moderne fagsjargong kalles *domenetap*, dvs. at et fremmedspråk avløser morsmålet på et område. Dersom det skjer domenetap på flere områder, kan morsmålet bli redusert til et hjemmespråk for dagligdagse, ukompliserte saksforhold, eller det kan dø ut helt og holdent.

Hva gjør Språkrådet?

Norsk har neppe lidt domenetap i egentlig forstand ennå. Påvirkningen fra engelsk er imidlertid så kraftig på enkelte av de samfunnsområdene som er nevnt ovenfor, at Språkrådet har vurdert det som nødvendig å treffe mottiltak for å forebygge en uønsket utvikling. Noen av tiltakene tar sikte på å minske engelskens innflytelse gjennom informasjon og holdningskampanjer. Andre går ut på å foreslå fornorskede former for de engelske importordene. Slik fornorsking kan skje på en av to måter, enten ved å tilpasse et importord til norske regler for staving og bøyning, såkalt *norvaging*, eller ved å finne fram til et norsk *avløserord* som dekker importordets betydningsinnhold. Det fins mer informasjon om denne innsatsen på Språkrådets hjemmesider (www.sprakrad.no). Følg for eksempel lenkene *Norsk språk og informasjonsteknologi*, *Plan for styrking av norsk språk*, e-postforumet *Ordsmia*, avløserlista *På godt norsk* og *Dataordliste*.

Det kan ikke understrekes kraftig nok at fornorskingsarbeidet ikke bygger på en fiendtlig innstilling til engelsk språk og kultur. Engelsk er et fortreffelig språk for dem som har det som morsmål, og i situasjoner der det behøves et internasjonalt hjelpespråk. I Norge bør imidlertid alle kunne klare seg uten å beherske engelsk. Derfor behøver vi norske ord og termer på alle bruksområder.

E-historikk – nytt medium, nye uttrykk

E-mail, i dag gjerne bare *mail*, ble tatt i bruk i Norge på 1990-tallet da

Internett og e-post ble vanlig her til lands. Språkrådet vedtok allerede i 1995 de norske avløserordene *e-post*, *e-brev* og *e-poste*. Gode alternativer til *e-brev* er *e-(post)melding* og *skjerm brev*. Språkrådet har ikke gått inn for en norvagisert form *meil(e)* eller *mæil(e)*. I motsetning til enkelte andre mener man at de vedtatte avløserordene er tilstrekkelige og vel så gode som det engelske importordet. Det er riktig at man i Norge kan skille entydig mellom *mail* og *post* fordi det førstnevnte bare viser til den elektroniske varianten. Det er imidlertid et minst like klart skille mellom *e-post* og *post*. Det er derfor galt å si at *mail* fyller et tomrom i norsk ordforråd og dekker et uttrykksbehov slik *drops*, *streik* og *tube* i sin tid gjorde.

E-post er opprinnelig et mengdeord liksom utgangspunktet *post* og *mail*. Ordet burde derfor egentlig ikke oppetre i flertall. Stadig oftere kan man likevel høre folk snakke om «en e-post» eller «e-poster». Språkbrukerne er altså i ferd med å omdanne *e-post* til et vanlig bøyelig substantiv. Dette er et bevis på språkbrukernes oppfinnsomhet og språkets tilpassningsevne. Verbet *e-poste* har ikke fått samme utbredelse som substantivet. I stedet sier man «sende (en) e-post». Dersom det går klart fram av sammenhengen at det dreier seg om elektronisk post, er det tilstrekkelig å benytte *post* og *poste*. I prinsippet gjøres det samme av engelsktalende når *mail* alene brukes om elektronisk post.

Bokstaven *e* kom i utstrakt bruk for *elektronisk* rundt midten av 1990-tallet. I dag har vi fått *e-handel*, *e-forretningsdrift*, *e-læring* og *e-minister*! Bokstaven

er ikke hundre prosent entydig i denne funksjonen, for den benyttes også med betydningen 'energi', hovedsakelig i ordet *e-verk*.

Med eller uten en strek?

Det er delte meninger om det bør være bindestrek i *e-post* og andre «e-ord». Språkrådet har imidlertid vedtatt at det skal settes bindestrek. Det er lang tradisjon i norsk for å ha bindestrek etter enkeltbokstaver som står for et helt ord i begynnelsen av et sammensatt substantiv. Tenk bare på *a-bombe*, *i-land*, *o-fag*, *p-pille*, *t-bane*, *u-land* (*ubåt* er et sjeldent unntak). Hovedtrykket i slike sammensetninger ligger på enkeltbokstaven. Sammensetningen som

helhet uttales med enstavelsestonelag (som *bønder*), selv der hovedleddet i sammensetningen (f.eks. *pille* og *bane*) uttales med tostavelsestonelag (som *bønner*) når det står alene. Bindestreken gir derfor signal om at ordet skal leses på en bestemt måte, og at den innledende bokstaven står for et helt ord. Det er forskjell på en *e-levert* beskjed og en *elevert* samtale! Det er dessuten enklere for en leser å avkode *e-læring* enn *elæring*. Og elever som følger elektronisk undervisning, skal man kalle dem «e-elever» eller «eelever»? Det siste ville bryte med norske stavingsregler. Bruk av bindestrek i slike ord er derfor det mest hensiktsmessige.

Gratisbok frå Språkrådet

Norsk språkråd utarbeidde i 1999 ei større handbok i lærebokspråk med tanke på forlagskonsulentar, lærebokkonsulentar, lærebokforfattarar og andre. Boka, som har tittelen «Godt språk i lærebøker», har mykje nyttig stoff også for andre språkbrukarar, er på 240 sider og kostar

kr 225 i papirutgåve. Men heile boka kan fritt hentast i pdf-format på nettsidene til Språkrådet. Ein må ha gratisprogrammet Acrobat Reader for å lese og skrive ut boka. Adresse:
www.sprakrad.no/laerebok.htm

Nordisk språkforståelse

Er den nordiske språkforståelsen i fare? For å finne svar på dette spørsmålet holdt Nordisk språkråd og kulturinstitusjonene Schæffergården (Danmark), Hanaholmen (Finland), Voksenåsen (Norge) og Hässelby slott (Sverige) i år 2000 fire konferanser med tittelen «Nordisk språkforståelse – det umistelige». Konferanseserien forsøkte å belyse en rekke av de faktorer som kommer til å virke inn på språkforståelsen i framtida. Etter at serien ble avsluttet, har

Nordisk kulturfond tatt opp utfordringen og satser nå midler for å gjennomføre en større vitenskapelig undersøkelse av språkforståelsen i Norden i dag.

Det foreligger en rapport fra konferansene, og den har fått tittelen «Nordisk språkforståelse – att ha och mista». Rapporten koster 70 kroner og kan bestilles fra Nordisk språkråd, Postboks 8107 Dep, 0032 Oslo, e-post: hauge@sprakrad.no

Er risikofond eit brukande norsk ord for *hedge fund*?

I spalta «På godt norsk» i Språknytt nr. 4/2001 stod det engelske *hedge fund* med *risikofond* som avløysarord. Det same stod i Statsspråk i fjor. Bakgrunnen var at Språkrådet i haust fekk spørsmål frå ein bank om norsk ord for *hedge fund* (eller rettare det litt fornorska *hedgefond*). Engelsk *hedge* tyder 'hekk; vern, sikring'. Det har komme eit par reaksjonar på det norske ordet.

I *Norsk-engelsk / engelsk-norsk økonomisk ordbok* av Korsvold og Snellingen fann vi denne forklaringa på *hedge fund*: «et investeringsfond som søker aktivt etter høy avkastning (i motsetning til et *benchmark fund*)». Vi spurde ein av redaktørane for ordboka, professor Pål E. Korsvold ved BI, om framlegg til avløysarord. Han svarte: «Jeg foreslår «risikofond», selv om navnet «hedge fund» bokstavelig talt innebærer risikosikring (ordet «hedge»). Slik disse fondene opererer i dag tar de bevisst risiko, slik at «risikofond» er et bedre uttrykk enn «sikringsfond». [...] Fordi uttrykket er noe uklart, har jeg i min ordbok ikke oversatt det med et ord, men beskrevet det. I neste utgave vil jeg imidlertid ta inn uttrykket.»

Ein tilsett i skatteetaten skriv dette om *hedge fund*: «Hedgefond (på bedre norsk) består av pantsikre obligasjoner og usikre opsjoner (i f.eks. et aksjemarked). Det vil si at man uansett utfall i aksjemarkedet vil få igjen innskuddet sitt. Det sørger obligasjonene for. Gevinsten kommer ved en eventuell oppgang i

aksjemarkedet der opsjonene sørger for gevinsten. ... Man mister altså ikke den innskutte kapitalen. Det er altså ingen risiko for det. «Risikoen» består i om man tjener penger eller ikke. Det er vel ingen risiko egentlig? ... Risikofond er derfor etter mitt skjønn misvisende.»

Ein pensjonert advokat skriv: «Jeg har oppfattet begrepet «hedge» i aksjefond/valutasammenheng som et instrument som tar sikte på å verne mot risiko, dvs. den risiko som man ellers løper ved å investere bl.a. i vanlige aksjefond eller i valuta. ... Men da må betegnelsen risikofond bli ganske så feil – det er jo nærmest motsatt! ... Det blir i hvertfall mer presist med «lavrisikofond», eller «sikringsfond» som mange forvaltere kaller det. Det er de vanlige aksje- og obligasjonsfond som er de egentlige «risikofond», ikke hedge-fondene.»

Vi har lagt desse to innvendingane fram for Pål E. Korsvold, og svaret hans er slik: «Jeg vil nok fremdeles holde på risikofond som oversettelse av «hedge fund». Begrunnelsen er som nevnt tidligere at disse fondene i praksis øker risiko ved å benytte diverse finansielle instrumenter, og det til tross for at «hedge» betyr sikring (dvs. i praksis risikoreduksjon).»

Det ser ut til at både *risikofond* og *sikringsfond* er i bruk for *hedge fund*. Er det nokon av lesarane som har synspunkt på saka?

Marit Hovdenak

Høringsuttalelser fra Språkrådet

Undervisning på norsk ved universitetene

I en høringsuttalelse av 10.12.01 til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet går Norsk språkråd mot å ta ut av universitetsloven regelen om at undervisningsspråket ved universitetene og de statlige høyskolene til vanlig skal være norsk. I stedet for å oppheve regelen bør en supplere den med et krav som sikrer forsvarlige tilbud om undervisning på andre språk enn norsk der det er behov for det, skriver Språkrådet.

I uttalelsen skriver Språkrådet at bestemmelsen om at undervisningsspråket til vanlig skal være norsk, i sin tid ble tatt inn i universitetsloven på grunn av enkelte meldinger om overgang til engelsk som undervisningsspråk. Siden den nye universitetsloven ble vedtatt i 1995, har bruken av engelsk som undervisningsspråk trolig økt, skriver Språkrådet i høringsuttalelsen.

Språkrådet har forståelse for at høyere utdanning i Norge åpner for samarbeid med utlandet, og at det gis utvidede tilbud til studenter og stipendiater med ikke-skandinavisk morsmål. Rådet er videre enig i at fagfolk fra land utenfor Norden engasjeres som lærerkrefter, og at norske lærere og studenter skoleles i internasjonale fagspråk som engelsk. Hovedspråket i høyere utdanning bør likevel fortsatt av mange grunner være norsk. Det dreier seg blant annet om utdanningens tilgjengelighet, om rett til deltaking, informasjon og

innsyn, og om nødvendig begrepsutvikling og kompetanseoppbygging på norsk. Språkrådet mener også at undervisning på norsk har klare pedagogiske fordeler, særlig i den innledende delen av studiet. Oppheves bestemmelsen om norsk som det vanlige undervisningsspråket, gjør man det vanskeligere å ivareta disse hensynene.

I Ot.prp. nr. 40 (2001–2002), som ble lagt fram 15. mars 2002, går departementet inn for å stryke bestemmelsen.

Gradsbenevnelser i norsk høyere utdanning

I St.meld. nr. 27 *Gjør din plikt – krev din rett* våren 2001 videreførte Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet de engelske benevnelsene for lavere og høyere universitets- og høyskolegrad som var brukt i utredningen om høyere utdanning fra Mjøs-utvalget. På en tidligere forespørsel fra departementet hadde Språkrådet imidlertid tilrådd de norske benevnelsene *kandidat* og *magister* for *bachelor* og *master*. I brev av 23.5.01 til kirke-, utdannings- og forskningskomiteen pekte Språkrådet på at når de latinske gradsbetegnelsene er blitt nasjonalisert i det engelske språkområdet, bør også vi hevde vår språklige kultur i stedet for å underkaste oss den engelske. Ut fra offisiell norsk språkpolitikk, som er å styrke norsk i samfunns- og næringsliv, pekte Språk-

Til side 27

Nyord i hundre år

VIGLEIK LEIRA

DEN VOLDSOMME tekniske utviklinga i tidsrommet 1900–2000 har gjennom heile perioden stadig gitt nye ord.

Teknologi

Ett av de første nyorda som kom i hundreåret, var *bil*. Det blei foreslått i den danske avisa Politiken i 1902 til erstatning for *automobil*. I fransk og tysk gikk en den andre veien og laga kortordet *auto* i stedet. Bak *automobil* ligger gresk *auto-* 'sjøl' og latin *mobilis* 'bevegelig'.

Etter hvert skulle bilen erobre nesten fullstendig herredømmet på lan-deveien. I noen byer tevla bilen med sporvognen. Til å begynne med blei sporvognen trukket av hester, men seinere blei den elektrisk. Den blei da kalt *trikken* etter siste staving i engelsk *electric (tramcar)*.

De første tiåra etter hundreårsskiftet gav oss også ord som *flyvemaskin*, etter hvert innkorta til *fly*, og *telefon*, der gresk *tele* 'fjern' og *phone* 'stemme, lyd' ligger bak.

I 20-åra begynte det så smått å komme *kringkasting*. Ordet var laga etter engelsk *broadcasting*, og i 1933 blei *Norsk rikskringkasting* etablert. Det latinske *radius* 'stråle' gav *radio-* som sammensetningsform i ord som *radio-apparat* og *radiostasjon*. Det resulterte så i *radio* som et eget ord.

Til å begynne var radioen enerådende som *etermedium* retta mot et allment publikum, men særlig de siste tiåra har *fjernsynet* eller *televisjonen* kommet på banen for fullt. Begge orda fantes allerede før 1940, men det er først fra 60-åra og utover at fenomenet og ord-bruken har slått gjennom for alvor.

Ordet *televisjon* er forresten på vei ut igjen. Forkortinga *TV/tv* (valgfritt store eller små bokstaver) har overtatt. Noen ganger blir det også skrevet *teve*, men den skrivemåten er ikke godkjent. Det skiller seg dermed fra *BH/bh* og *behå*, der alle tre skrivemåtene er godkjent. Behåen er et importord fra svensk i 50-åra.

Tida etter 1945 har vært prega av en enorm utvikling på det tekniske området. Det har naturlig nok ført til en lang rekke nyord. Når det kommer nye *duppeditter*, trenger vi ord for å kunne snakke om dem.

Som eksempler kan nevnes *helikopter*, *laser*, *radar*, *moped*, *skuter*, *datamas-kin*, *(tele)faks*, *mikro(bølgeovn)*, *tastafon*, *modem* og *mobil(telefon)*.

Nyorda ovafor gir også eksempler på *kortord*. Det er ord som er blitt korta inn på en eller annen måte, f.eks. ved at noe i slutten eller begynnelsen av ordet trer i stedet for heile ordet: *automobil* > *bil*, *telefaks* > *faks*; *mikrobølge-ovn* > *mikro*, *mobiltelefon* > *mobil*,

laboratorium > *lab*, lokomotiv > *lok*, pornografi > *porno*.

Noen ganger blir kortordet så å si enerådende, andre ganger kan langform og kortform eksistere side om side. Kortformene preger gjerne den muntlige språkbruken. På visittkort står det gjerne *telefaks* (eller med engelsk skrivemåte *telefax*), men ellers sies det «Send meg en faks.» Som verb blir det aller oftest *fakse*, ikke *telefakse*. Andre vanlige muntlige formuleringer er: Sett det i mikroen. – Slå det opp på dataen. – Prøv å få tak i henne på mobilen.

Forbokstavord eller *initialord* er ord som er laga av forbokstavene i uttrykk på to eller flere ord. Uttrykkene bak de norske forbokstavorda er gjerne fremmedspråklige:

radar (fra 40-åra): Radio Detection And Ranging (peiling og avstandsmåling ved hjelp av radio)

laser (fra 60-åra): Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation (lysforsterking ved stimulert utstråling)

aids (fra 80-åra): Acquired Immuno-deficiency Syndrome (erverta immunsviktsyndrom)

hiv (fra 80-åra): Human Immuno-deficiency Virus (menneskelig immunsviktvirus)

Slike ord blir oftest skrevet med store bokstaver (eksempelvis *AIDS*) når de er heilt nye, men etter hvert som de slår rot, oppfattes de som ordinære ord og skrives med små bokstaver. For alle de opprinnelige forbokstavorda ovafor er små bokstaver nå påbudt skrivemåte.

Det populære *japp*-ordet (fra 80-åra) var også opprinnelig et forbokstavord.

Norsk uttale av *YAP* (av Young Aspiring Professional = ung, ærgjerrig og karrierebevisst person) gav *japp*.

Teleskopord er ord som er sammentrykte av lengre betegnelser, f.eks. *motell* (50-åra, av engelsk *motel* av *motor* + *hotel*) og *modem* (70-åra, av *modulator* og *demodulator*).

Andre felt

Også innafor andre felt som politikk, økonomi, kultur, mat og drikke, idrett og sport og annet kommer der nye ord, om enn ikke i samme omfang som innafor teknologien.

Lambertseter i Oslo med utbygging i 50-åra er kjent som Norges første *drabantby*. Men ordet blei brukt allerede i 30-åra (Arbeidernes Leksikon) om utenlandske forhold. Trolig kom det fra dansk (den engelske betegnelsen er *satellite town*.) Med etablering av *Husbanken* i 1946 kom *husbanklån* og *husbankstandard* inn som begrep i norsk boligpolitikk. Seinere (80- og 90-åra) har vi fått *gjeldsslaver* og *gjelds ofre* som sliter med store lån og høye renter.

I de siste tiåra har Norge hatt flere kamper om det som i kronologisk rekkefølge har vært kalt *EEC*, *EF* og *EU*. Kampen mellom *ja-folk* og *nei-folk* har med vekslende styrke satt sitt preg på det politiske bildet. Foran avstemningen i 1994 prøvde tilhengerne seg med *tilleggsdemokrati*. Motstanderne slo tilbake med *tilleggsbyråkrati*. Tilhengerne snakka også mye om *utenforskap* (vel etter Carl Bildts *utanförskap*) og *utenforland*. Da *annerledeslandet* vant, beklaga Lars Roar Langslet seg i en kronikk i *Aftenposten* og gav skylda til *sugerørsfolket*, dvs. slike som har sugerør ned i statskassa.

Ikke alle torde tone flagg under kampen. Der fantes både *skaptilhengere* og *skapmotstandere*. *Skap-* er for alvor blitt et produktivt forledd i 90-åra (*skapdrankerne* har jo vært kjent i lange tider). Først ute var trolig *skaphomsene* og *skaplesbene*. *Homse* (innkorting av *homoseksuell* (mann)) og *lesbe* (av *lesbisk* (kvinne)) er i seg sjøl nyord av eldre dato, fra 70-åra eller kanskje enda tidligere. – Et nokså ferskt *skap*-ord er *skapnaturist*, brukt i Universitas i mars 2001.

Med *glasnost* og *perestrojka* sørga Mikhail Gorbatsjov i slutten av 80-åra for at det kom inn noen få nyord fra

russisk. Det folkelige nyordet og motstykket til *perestrojka*, *katastrojka* (av *katastrofe* + *perestrojka*), gav et varsel om hva som skulle komme til å skje.

Etter sammenbruddet i øst fikk *råkapitalismen* boltre seg fritt. Den norske varianten i annen halvdel av 90-åra, *turbokapitalismen*, har sine *opsjonister*, *innsidehandlere* og *turbokapitalister* som turer fram i *grådighetskultur*.

I 80- og 90-åra kom *fallskjermene* for fullt. Mange som var blitt *hodejakta* av de nye *hodejegerne* til toppstillinger, kunne sikre seg høye inntekter uansett hvordan det gikk.

Fra side 24 ... Høringsuttalelser ...

rådet på at blir vanskelig å argumentere for norske stillingsbetegnelser i næringslivet dersom staten selv skulle lovfeste engelskspråklige gradstitler. Det vil føre til at morsmålet taper terreng for engelsk på enda ett område. Men Språkrådet har forståelse for at *bachelor* og *master*, om det skulle bli felles *internasjonale* benevnelser for lavere og høyere grad, blir brukt når norske vitnemål oversettes, eller når nordmenn søker arbeid i utlandet.

Innføring av tospråklig navn på Finnmark fylke (norsk og samisk)

Norsk språkråd uttalte seg i brev av 24.8.01 om høringsnotatet «Forslag om endring av inndelingsnavneloven – innføring av tospråklig navn på Finnmark fylke (norsk og samisk)», der Arbeids- og administrasjonsdepartementet foreslår at navnet på Finnmark fylke endres til *Finnmark-Finnmárku*, altså med en norsk og en

samisk navnedel liksom i tospråklige navn på noen kommuner i Finnmark og Troms.

I høringsuttalelsen går Språkrådet imot forslaget og skriver blant annet:

«Språkrådet har tidligere også stilt seg kritisk til den navnssettingspraksisen som det daværende Kommunal- og arbeidsdepartementet innførte [...]. Begrunnelsen for vårt standpunkt både den gang og nå er kort oppsummert at slike navn bryter med viktige prinsipper for navngiving i så vel norsk som samisk, at de er helt uten tradisjon, og at de er vanskelige å bruke i praksis på begge språkene.[-].

Vi er kjent med at også Sametinget stiller seg kritisk til forslaget om nytt navn på Finnmark fylke. Tidligere har Norsk språkråd og det daværende Samisk språkråd, nå Sametingets språkavdeling, stått sammen om å kritisere administrative navn av den typen det her er tale om. [-]»

NYORDNYORDORD...
ORDNYORDORDNY...
NYORDNYORDORD...
RDNYORDNYORD...
NYORDORDNYORD...
ORDORDNYORDORD...
NYORDNYORDNY...
RDNYORDNYORD...
NYORDNYORDORD...
RDNYORDNYORD...
NYORDNYORDORD...
RDNYORDNYORD...
NYORDORDORDORD...
RDORDORDORDORD

Når et ord er ført opp i denne spalten, betyr det bare at vi har registrert det. Det betyr ikke at Norsk

språkråd går god for ordet. Dersom vi tilrår eller rår fra å bruke ordet, vil vi nevne det uttrykkelig. Nyordspalten redigeres av Soein Nestor.

støkk Etter å ha deltatt på et litterært evenement er de tre [...] støkk på hotellet natta mellom lørdag og søndag fordi arrangørene har kjøpt billigbilletter til dem. Fornorsket skrivemåte av engelsk *stuck* 'fast'.

Dagbladet 31.12.2001.

fakseland Rundt om i Europa kalles Norge for «fakselandet», landet der politikerne mottar en faks fra Brussel – i den beskrives hvilken politikk som skal føres.

Dagbladet 15.12.2001.

podine Skal poden, eller podinen, under 11 år få se Harry Potter på kino?

Aftenposten 9.12.2001.

slemisme, slemist Velferdsstatens slemisme vil forsterke seg i takt med kommunenes stadig mer kritiske økonomi, og den kommunale sosialhjelp vil igjen bli ren fattighjelp.

Magne Berg, nestleder i Nittedal SV, i kronikk i Dagsavisen 29.1.2002.

å bleste skape blest om Hugs: vi må bleste litt for denne websida òg.

Flere tilslag på nettet, her i fagutvalgreferat 9.2.01 ved Universitetet i Bergen.

tvangstrøyersk Muslimske menigheter og det norske samfunn har forenet seg om en så snever, tvangstrøyersk oppfatning av islam at det enkelte individ er nødt til å gå på akkord med seg selv for ikke å fremtre som frafallen.

Professor Unni Wikan i kronikk i Dagbladet 31.1.2002.

krykkepille For meg og alle andre som må bruke antidepressiva, fungerer medisinen som en livsnødvendig krykke. Det er krykkepiller jeg tar, ikke «lykkepiller».

Terje Rønnes i innlegg i Aftenposten 29.1.2002.

muti, mutidrap Muti er et ord hentet fra zuluspråket, og betyr medisin. Enkelte medisinnmenn blant zuluer og andre afrikanske stammer dreper friske mennesker for å bruke deres blod og kroppsdelene til framstilling av «medisiner», mens restene av liket kastes i rennende vann.

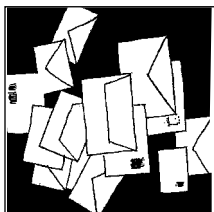
NTB/Reuters/DPA-melding fra London i Aftenposten 31.1.2002.

selvledelse Metode som skal hjelpe folk til å mestre utfordringer som mennesker flest møter i sin hverdag. Profesjonelle ferdigheter innen selvledelse og innflytelse over kvaliteten av livets resultater.

Annonse i Aftenposten 4.2.2002.

retrofetisjist Det virker riktig det Arne Lie Christensen skriver at det ultramoderne får oss til å gjenopplive fortiden uansett hvor vi finner den. Vi blir «retrofetisjister».

Omtale av etnologen Arne Lie Christensens bok «Det norske landskapet» i Aftenposten 6.2.2002.

Redaksjonen tar gjerne mot brev fra leserne. Det kan være kommentarer til artiklene og emner i bladet,

interessante ord og uttrykk en har kommet over, nyord, spørsmål eller annet. Adressen er: Språknytt, Norsk språkråd, Postboks 8107 Dep, 0032 OSLO.

Spørsmål: Hvorfor har det engelske språket sine egne navn på tyske og italienske byer, f.eks. Cologne (Köln), Munich (München), Florence (Firenze) og Turin (Torino)?

Svar: Det er ulike tradisjoner i forskjellige land når det gjelder navn på byer. Det er ikke bare engelsk som har andre navn på byer enn det navnet som brukes i det landet byen ligger.

Den byen som vi kaller Praha, slik tsjekkerne selv gjør, heter Prag på tysk, svensk og dansk og Praga på russisk. Den tyske byen Mainz heter Mayence på engelsk og fransk. Det som tyskere og nordmenn kaller München, heter Munich på fransk og engelsk og Monaco (!) på italiensk.

Den byen som på portugisisk og norsk heter Lisboa, het tidligere Lissabon på norsk. På fransk heter den Lisbonne, på engelsk Lisbon. Hovedstaden i Italia heter Roma på italiensk og norsk. På fransk og engelsk er det Rome, på russisk Rim. Den italienske byen Milano heter Milan på engelsk og på fransk, men Mailand på tysk. Den italienske byen Livorno heter Livourne på fransk, Leghorn på engelsk.

Den konsentrasjonsleiren som tyskerne og vi kaller Auschwitz, heter Oswiecim på polsk. Stedet ligger i Polen.

Også når det gjelder navn på land, er det ulike tradisjoner. Tyskland heter Deutschland på tysk, Germany på engelsk, Allemagne på fransk, Vokietija på litauk.

Spørsmål: Eg vil så gjerne skrive *den* (dvs. bilen) *køyrrer fort*, *den* (dvs. boka) *var god*. Eg veit at denne bruken av *den* ikkje har vore akseptert i nynorsk tradisjon, men lurar på om det framleis er slik.

Svar: I nynorsk skil vi mellom tilvisingspronomena *han* og *ho* på den eine sida og det peikande pronomenet *den* på den andre. Etter dette systemet skal *den* normalt ikkje brukast som tilvisingspronomen i nynorsk. Nynorsk har altså ein nyanse som ikkje finst i bokmål. Det vanlege tilvisingspronomenet i nynorsk er *han* for alle hankjønnsord og *ho* for alle hokjønnsord – så sant pronomenet ikkje strir mot det naturlege kjønnet. Døme: *Ytringsfridommen er til liten nytte om han ikkje blir nytta i praksis. Saka er vanskeleg, og vi må derfor drøfte ho grundig. Er det den boka du meiner? Nei, det er den.*

Mange bruker *den* slik som du har hug til, men vi reknar det likevel ikkje som idiomatisk og rett nynorsk.

Spørsmål: Kvifor heiter det Christmas Island i motsetnad til Páskeøya, og til dømes Long Island, men Jomfruøyane?

Svar: Inkonsekvensane på dette området har med tradisjonar å gjere. Somme namn har vorte omsette til norsk, heilt eller delvis, andre ikkje. Såleis heiter det Kviterrussland, men ikkje «Sørslavia», som ville ha vore ei omsetjing av Jugoslavia.

Tidlegare var det to øyar som vart kalla Christmas Island på engelsk. Den eine heiter no Kiritimati og er ein del av øystaten Kiribati (før Gilbertøyane) i Stillehavet. Den andre ligg i Indiahavet og høyrer til Australia. Det norske namnet er Christmasøya.

På norsk seier vi Dei store sjøane (blant sjøfolk ofte berre «Leikane» i staden for The Great Lakes), men ikkje «Langøya» for Long Island.

Namnet Páskeøya er omsett frå spansk Isla de Pascua. Jamfør vidare at det på norsk heiter Mexico by og ikkje Mexico City. Ei full omsetjing av det spanske Islas Canarias ville ha gjeve Hundeyane, men det heiter altså Kanariøyane.

Språk på nett

Nordavinden og sola

Nordavinden og sola er en database med opptak og transkripsjoner av historien om nordavinden og sola lest på ulike norske dialekter. I tillegg til å få en sorterbar liste over dialektprøvene kan en velge dialektprøvene fra et norgeskart. Opptakene er i MP3- og wav-format, og transkripsjonene foreligger både i vanlig IPA-notasjon og i X-SAMPA, i tillegg til en gjengivelse som benytter tradisjonell ortografi. Arbeidet med *Nordavinden og sola* er delvis finansert av Historisk-filosofisk fakultet, NTNU, og adressa er: www.ling.hf.ntnu.no/nos/

Vestads vevstad

Vestads vevstad er ein interessant nettstad for språk, mediespørsmål, litteratur og ymse anna. Det er Jon Peder Vestad, språkkonsulent for NRK og stipendiat ved Høgskulen i Volda, som driv nettstaden, som opna for vel tre år sidan. «Nytt stoff blir lagt ut med ujamne mellomrom, alt etter tid og tilgang på nytt stoff. Om ein er innom ein gong eller to i månaden, skulle ein få med seg det meste,» skriv han på ei av nettsidene. Adressa er: www.hivolda.no/jpv/

AMO – Astronomer mot orddeling

«De siste åra har en helt ny måte å mishandle det norske språket på blitt mer og mer vanlig, nemlig orddeling, eller særskrivning som det egentlig heter. Ord som spisestue blir til spise stue, lammelår blir til lamme lår og hostesaft blir til

hoste saft. Vi i AMO mener slik språk-vandalisme bør bekjempes med alle lovlige midler, siden særskrivning kan gjøre en tekst tung å lese, kan føre til misforståelser og er et skritt nærmere en enda sterkere anglifisering av språket vårt.» Slik åpner nettsidene til Astronomer mot orddeling, en gjeng astronomer og andre som har satt seg fore å bekjempe særskrivning i norsk. Adressa er: folk.uio.no/tfredvik/amo/

Språkteigen

Språkteigen i NRK har nettsider her: www.nrk.no/kanal/nrk_p2/sprakteigen/ NRK Hordaland har en språkspalte her: nrk.no/distrikt/hordaland/programmer/sprakspalten/

Dagens ord

Dagens ord finn ein på nettstaden til Ivar Aasen-tunet. Det er redaksjonen i Norsk Ordbok som leverer desse små vitnemåla frå rikdommen i norsk språk. Adressa er: www.aasentunet.no.

Norsk tekstarkiv

Norsk tekstarkiv er tekster som er samlet inn gjennom de siste 20–25 år. Tekstene omfatter både romaner og aviser. En mindre del av materialet er på nynorsk. En stor del av avismaterialet er samlet inn automatisk fra Internett gjennom de siste par årene. Totalt er materialet på over 100 millioner ord, og det er søkbart via nettleser (adgangskontroll).

En finner tekstarkivet på nettsidene til Senter for humanistisk informasjons-

teknologi ved Universitetet i Bergen:
www.hit.uib.no/hit/nta-pro.htm

Frekvensordlister

På nettstedet til Senter for humanistisk informasjonsteknologi finner en også to frekvensordlister, den ene utarbeidd på grunnlag av 4,7 mill. ord, den andre bygger på ca. 20 mill. ord. Adressa er: www.hit.uib.no/hit/nta-pro.htm

Norskfaget

Norskfaget er et norskfaglig nettsted for elever og lærere. «Skal klassen din i gang med et norskprosjekt? Da kan *Norskfaget* være til direkte hjelp i søkinga etter stoff på Internett. Vi hjelper til med å finne aktuelle lenker dere kan jobbe med, og så er resten opp til dere!» står det i presentasjonen. Nettstedet er lagd av Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap ved NTNU. Adressa er: www.hf.ntnu.no/nor/norskfaget/index.htm

slang.no

slang.no er et undervisningsopplegg for norskfaget i ungdomsskolen og den videregående skolen. Her kan en studere resultatene fra en undersøkelse av norske ungdommers slangspråk. 400 tenåring-er fra Oslo, Bergen og Tromsø har til sammen bidratt med 22 000 slangord. Adressa er: www.slang.no/

På sine høner på latin

Vi avslutter med en lenke til «Pauli gallinae», en latinsk oversettelse av «Pål sine høner» ved Helge Dyvik, professor i allmenn språkvitenskap ved Universitet i Bergen og medlem av Norsk språkråd: www.hf.uib.no/i/LiLi/SLF/Dyvik/gallinae.html

www.sprakrad.no

Og ellers minner vi om nettadressa til Språkrådet: www.sprakrad.no.

Frå side 12 ... *Årsmøte ...*

reform for bokmål og nynorsk. Standpunkt til dei to spørsmåla skal takast på årsmøtet i 2003. Sakene går deretter til Kultur- og kyrkjedepartementet, som gjer endeleg vedtak. Meininga er at den rettskrivingsreforma Språkrådet har arbeidd med dei siste åra, skal bli ståande i all hovudsak uendra i mange år framover.

Andre saker

Årsmøtet fekk elles ei orientering om planar for større satsing på terminologiarbeid i sekretariatet, og rådet tok òg stilling til skrivemåten for ein del historiske og geografiske namn.

Dr.phil. Tove Skutnabb-Kangas frå Roskilde Universitetscenter heldt foredrag om nasjonale og internasjonale språkrettar.

Fra side 13 ... *Norsk språkråd 30 år ...*

Ved tusenårsskiftet var Språkrådets arbeid preget av en dreining mot større vekt på språkvern og språkstyrking for å motvirke press fra engelsk. En sentral oppgave i dag er å hindre domenetap, at norsk på enkelte felt i samfunnet blir fortrent av engelsk. Til grunn for dette arbeidet ligger en egen handlingsplan. For et par år siden fikk Språkrådet også i oppgave å fremme norsk språk, bokmål og nynorsk, i informasjonsteknologi. En plan for dette arbeidet ble lagt fram i juni i fjor. Planen er del av regjeringens såkalte e-Norge-plan.

Språkrådet har i alle år lagt ned et

stort arbeid i språklig rådgivning. I 2001 fikk rådet over 2500 språkspørsmål på e-post. Mengden e-postspørsmål er nå så stor at en vurderer hvordan den kan reduseres. Språkrådet har også gjort et betydelig arbeid når det gjelder terminologi.

Rådets ledere i dag er førsteamanuensis Jan Olav Fretland og direktør Ola Haugen, som representerer henholdsvis nynorsk og bokmål.

Språkrådets 30-årsjubileum ble markert med en festmiddag under årsmøtet 7. og 8. februar. Festtalen ble holdt av statsråd Valgerd Svarstad Haugland.

Trykksaker frå Språkrådet

- eks. Norsk – i nye tusen år? 20 s. Gratis. (Klassesett à 30 eks. kr 120)
- eks. Språk, kjønn, likestilling. 20 s. Gratis. (Klassesett gratis)
- eks. Lov om målbruk i offentleg teneste. Reglar, praktiske råd, eksempel, hjelpemiddel. Innlegg til tidsplanleggjar / faldar. 10 s. Gratis.
- eks. Å skrive er å omgås andre. Plakat med praktiske skriveråd. Bokmål/nynorsk. Gratis.
- eks. Ordtilfanget i nynorsk – synsmåtar og røynsler.
Norsk språkråds skrifter nr. 5. 114 s. Kr 50.
- eks. Purisme på norsk? Norsk språkråds skrifter nr. 4. 72 s. Kr 50.
- eks. Godt språk i lærebøker. (Nyttig for alle som skriv norsk.)
Norsk språkråds skrifter nr. 6. 238 s. Kr 225.
- eks. Ordbok for fysikk og kjemi til skolebruk. Norsk språkråds skrifter nr. 7. 154 s. Kr 195.
- eks. Språknytt nr. 1-2, 2001. Temanummer om sidemål. Gratis.
- eks. Språknytt nr. 3, 2001. Temanummer om informasjonsteknologi og norsk språk. Gratis.

Namn:

Adresse:

Postnummer og -stad:

Trykksaker som ikkje er gratis, blir sende med faktura.

FORFATTERNE

Tove Bull er professor i nordisk språkvitenskap ved Universitetet i Tromsø.

Helge Dyvik er professor i allmenn lingvistikk ved Universitetet i Bergen.

Jon Grepstad er informasjonsrådgiver i Norsk språkråd.

Jan Hoel er rådgiver i Norsk språkråd med norsk språk og IKT som arbeidsområde.

Marit Hovdenak er rådgiver i Norsk språkråd.

Vigleik Leira er pensjonist og har vært rådgiver i Norsk språkråd.

Asgeir Olden er redaktør ved Nynorsk Pressekontor.

Arne Torp er førsteamanuensis i nordisk språkvitenskap ved Universitetet i Oslo.

Omslagsbilde: Portrett av Elias Blix malt av Ole Nesvik i 1985. Bildet ble gitt Stortinget som jubileumsgave av Noregs Mållag i samband med 100-årsdagen for likestillingsvedtaket i 1885.

INTERNETT

Tekstene i dette nummeret fins også på Internett:
<http://www.sprakrad.no>

NORSK SPRÅKRÅD

Postboks 8107 Dep
0032 OSLO

Telefon: 24 14 03 50

Telefaks: 24 14 03 51

Redaktører:

Helge Sandøy og
Kjell Ivar Vannebo

Redaksjonssekretær:

Åsta Norheim
E-post: norheim@sprakrad.no

Opplag: 25 500

Fire nummer i året

Redaksjonen avslutta 11.3.2002

Form: Bentzen Bakken

Trykk: PDC Tangen 2002

Signerte artikler står for forfatterens syn. Redaksjonen forbeholder seg rett til å publisere innsendte artikler på Internett.

ISSN 0333-3825

B-BLAD

**Returadresse:
NORSK SPRÅKRÅD
Postboks 8107 Dep
0032 OSLO**

ISSN 0333-3825